

Od izreke do slike

Višek, Gabrijela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:680488>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ ILUSTRACIJA

GABRIJELA VIŠEK

Od izreke do slike

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. art. Stanislav Marijanović

Osijek, 2022.

SAŽETAK

Diplomski rad *Od izreke do slike* čine dva dijela. To su prethodno nastali praktični dio koji se sastoji od 12 ilustracija rađenih na temu poslovice i teorijski koji nas uvodi u svijet poslovice te analizira i prezentira nastale ilustracije. Cilj mu je putem vizualizacije afirmirati i aktualizirati segment stoljećima akumulirane tradicionalne narodne mudrosti sačuvane u kratkim, jezgrovitim i danas primjenjivim tekstovima poslovice.

Ključne riječi: poslovice, ilustracija, svjetlo, boja, vizualna prezentacija

SUMMARY

Diploma thesis *From a proverb to a picture* consists of two parts. These are the previously created practical part, which consists of 12 illustrations made on the topic of proverbs, and the theoretical part, which introduce us to the world of proverbs and analyze and present the resulting illustrations. Its goal, through visualization, is to affirm and actualize segments of traditional folk wisdom accumulated over centuries, preserved in short, concise proverb texts that are applicable today.

Key words: Proverb, Illustration, Light, Color, Visual presentation

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
diplomski/završni
pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, _____

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	2
2. POSLOVICE.....	3
2.1. Podrijetlo poslovice.....	3
2.2. Inspiracija.....	4
2.3. Stilske figure.....	5
3. OD IZREKE DO SLIKE	6
3.1. Ideja.....	6
3.2. Skice.....	8
3.3. Boja.....	13
3.4. Svjetlo.....	16
3.4 Gestikulacija.....	19
3.5. Pozadina u ilustracijama.....	22
3.6. Kompozicija.....	25
4. ZAKLJUČAK.....	28
5. LITERATURA	29
6. SLIKOVNI MATERIJAL	30

1. UVOD

Govor je jedno od temeljnih sredstava ljudskoga izražavanja i komunikacije te zauzima posebno bitno mjesto u životu svakog pojedinca i cijele zajednice. Pomoću njega iznosimo svoje osjećaje, želje, mišljenja, potrebe i stavove o svemu što nas okružuje. Govorenje je, odnosno pričanje i prepričavanje, zaslužno i kao sredstvo očuvanja i prenošenja brojnih narodnih priča, vjerovanja i običaja koji se naraštajima predaju s koljena na koljeno. Danas priče takvog sadržaja, u kojima su opisani običaji, obredi i vjerovanja nekog doba, smatramo tradicijom, odnosno folklorom. Folklor je višeznačan pojam koji ponajprije označava narodnu tradicionalnu kulturu nastalu dugotrajnim taloženjem i oblikovanjem kolektivnih iskustava, vjerovanja i mudrosti. Stoga on predstavlja, čak i kad je u obliku suvremene zabave, prostor neposrednog doticaja s prošlim naraštajima, s njihovim doživljajem svijeta te reakcijama, načinima i oblicima odgovora na njih. Njegovo upoznavanje potiče nas na pridržavanje već zadanih obrazaca ponašanja i naposljetku, najvažnije za temu ovoga rada, on ima i obrazovno značenje. Folklorni sadržaji bitni za tu funkciju izreke su u obliku poslovice te zagonetke i rugalice.

Ovaj rad podijeljen je u dva dijela. Prvi se dio bavi nastankom i podrijetlom poslovice, a u drugom je predstavljeno njih dvanaest koje sam ilustrirala.

Ilustracije vizualiziraju dvanaest različitih poslovice od kojih se u nekima pojavljuju ljudi kao glavni likovi, dok su u drugima to životinje ili razni predmeti. Kod izbora poslovice koje sam ilustrirala, trudila sam se izabrati one poznatije, odnosno one koje češće koristimo u govoru. Primjerice: *Ispeci pa reci; Tko prvi, njegova djevojka; Svakom loncu poklopac; Vrijeme je novac.*

Zbog brže izmjene i korekcija u radovima te zbog brojnih mogućnosti koje nam današnja tehnologija omogućuje, kao glavni alat svojih ilustracija odabrala sam tehniku digitalnog crtanja, a programi kojima sam se služila u izradi radova su *Adobe Photoshop* i *Krita*.

Glavni cilj ovog rada bio je približiti poslovice svim uzrastima na drugačiji način i podsjetiti kako iz njih, bez obzira koji je vremenski odmak ili kultura u pitanju, možemo i danas puno naučiti.

2. POSLOVICE

2.1. Podrijetlo poslovice

Paremiologija (*grč. para + oimos*: put) lingvistička je disciplina koja se bavi proučavanjem poslovice i njihovim značenjem. Poslovice na razne načine iznose sud o određenim segmentima ljudskog života čija je aktualnost trajna. Naime, one su većinom nastale vrlo davno, vrijeme njihova nastanka teško je utvrditi, ali bave se temama koje zaokupljaju i suvremenog čovjeka. Time pokazuju i da se čovjekovi mentalni mehanizmi, emocionalni, pa i oni logički, nisu puno mijenjali tijekom vremena. Što se tiče definicije poslovice, teško je odrediti samo jednu koja bi obuhvatila sve njezine karakteristike. Tako T. Čubelić¹ prikazuje poslovice kao posljedice nekog iskustva koje je zaokruženo u kratak i sažet sud, F. Seiler² smatra da su poslovice narodne tvorevine koje impliciraju poučavajući komponentu, dok W. Mieder³ govori kako su to ustaljene rečenice koje na jezgrovit način prenose životno iskustvo.

Riječ poslovice došla je u naš jezik iz ruskog, a tvorenica je koja u osnovi sadrži leksem *slovo* koji znači riječ. U hrvatskoj literaturi koriste se još i nazivi kao što su *prirječak*, *pririče* i *pririć*.

Podrijetlo poslovice možemo tražiti i u raznim religijskim knjigama, vjerovanjima, pričama i predajama, što ne znači da je većinu njih moguće vremenski i prostorno locirati. Proučavanjem poslovice upoznajemo narod i njegovu kulturu te dobivamo pristup iskustvima naših predaka. S obzirom na to da autori poslovice nisu poznati, u njima ne prepoznajemo specifične individualne intelektualne karakteristike i zbog toga imamo uvid u način razmišljanja “običnog čovjeka“. One nas upozoravaju na pojave koje se ponavljaju u životu gotovo svakog pojedinca i zajednice te nam govore kako da iz njih učimo. Svaka kultura u svijetu ima svoje poslovice, a među prvim pisanima nalaze se i one iz doba nastanka *Starog zavjeta*. Vrlo je teško pratiti kronološku povijest poslovice i njihov razvitak jer su se pojavljivale anonimno kao narodno iskustvo u gotovo svim zemljama svijeta.

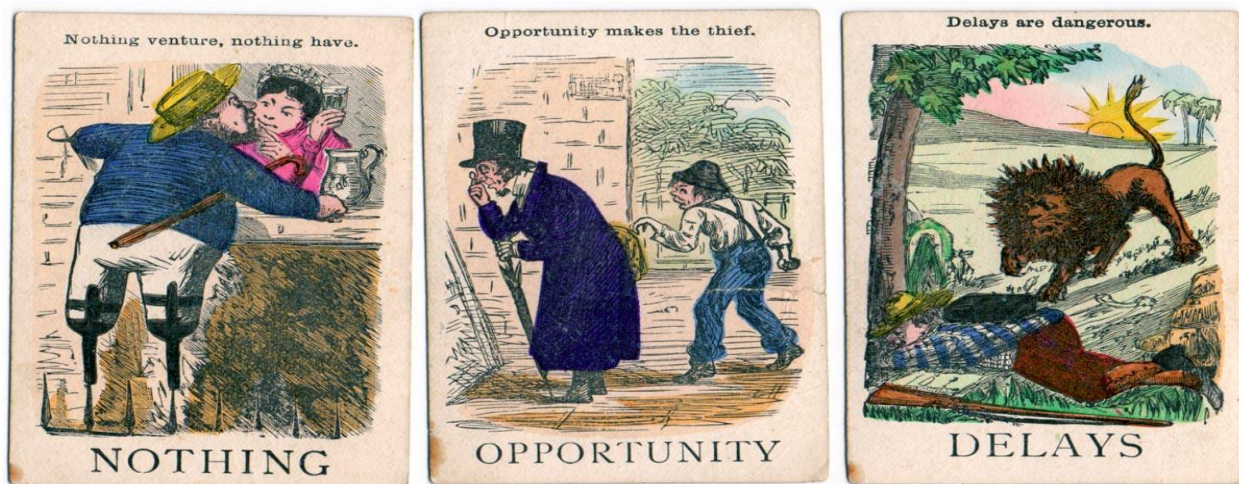
¹ T. Čubelić, *Narodne poslovice i zagonetke*, Zagreb 1957, str. 9.

² F. Seiler, *Das deutsche Sprichwört*, München 1918, str. 2.

³ W. Mieder, *Deutsche Sprichwörtlichen Radensarten*, Stuttgart 1979, str. 14.

2.2. Inspiracija

S obzirom na to da su poslovice sažete i stilski naglašene, najčešće duhovito ili cinično, vrlo su slikovite. Dakle, one su pogodan, ali istodobno i izazovan materijal za ilustriranje. Stoga me je začudilo da sam, tražeći reference i ideje za svoj praktični dio rada, naišla na vrlo malo slikovnog materijala koji bih mogla iskoristiti kao inspiraciju za svoje ilustracije. Među tim rijetkim ranim primjerima ilustriranih poslovice istaknula bih jednu englesku kartašku društvenu igru iz devetnaestog stoljeća (slika 1). Igra prikazuje tipične viktorijanske društvene stereotipe i aforizme namijenjene obrazovanju i savjetovanju mladih ljudi. Prva kartica u svakoj dobro poznatoj poslovice sadrži ručno obojenu gravuru koja ilustrira opću ideju poslovice, dok preostale kartice u kompletu sadrže po jednu riječ unutar svojevrzne karte. Tako se, primjerice, mogu sastaviti kompletni setovi koji glase: *Bolje je spriječiti nego liječiti*; *Nužnost je majka izuma*; *Svaka ptica svome jatu leti* i tako dalje.

Slika 1: *Jacques- Illustrated Proverbs, c. 1870.*

U nedostatku ilustracija poslovice koje bi me zaista inspirirale, istraživanje sam proširila na srodno područje, na ilustrirane basne kojih zaista ima u izobilju. One, baš kao i poslovice, u svojim pričama uvijek sadrže poučnu poruku, a ilustracije su u njima personificirane. Njihovi su likovi životinje koje se ponašaju kao ljudi i obavljaju ljudske radnje, a predstavljaju ljudske karaktere naglašavajući gotovo karikaturalno pojedine bitne osobine. Iz tog razloga, kao dobar primjer za svoj rad, poslužile su mi i La Fontaineove zbirke basni. Ilustrirajući poslovice, u nekim je primjerima bilo moguće pridodati ljudske karakteristike životinjama ili stvarima, a u nekima

nije. Primjerice, kod ilustracija za poslovice *Svakom loncu poklopac* (slika 11) i *Vrijeme je novac* (slika 21) glavni su likovi predmeti. U prvoj ilustraciji loncu i poklopcu dodala sam lice i ruke kako bi se dodatno naglasila ekspresija pa je poruka poslovice postala još uočljivija. U drugom primjeru *Vrijeme je novac* nije bilo potrebno dodavati elemente iz prvog primjera, kao što su oči, nos ili ruke. Na toj bi ilustraciji takvi detalji postigli suprotan efekt. Oni bi postali suvišni jer se i bez njih jasno prenosi poruka poslovice.

2.3. Stilske figure

Stilske figure značajan su dio poslovice. Zbog njih su neke poslovice izražajnije od drugih ili se pak lakše pamte. Najčešće stilske figure koje susrećemo u poslovicama su asonanca i aliteracija (ponavljanje sličnih ili istih samoglasnika i suglasnika), primjerice *Reći popu pop, bobu bob*.

Rima je također važno obilježje poslovice, a obično se rimuju posljednji slogovi dviju ili više sintaktičkih cjelina, primjerice *Tko se nada, nije mu glada*.

Stilska figura koja je gotovo uvijek prisutna u poslovicama prenesenog značenja jest metafora. Učestalost te figure u poslovicama primijetio je i Kekez u knjizi *Poslovice, zagonetke i govornički oblici* (1996:45), a razlog koji navodi jest da takve poslovice mogu biti upotrebljavane svakodnevno zbog svog figurativnog karaktera. Primjerice, *Krv nije voda; Riječ je vjetar; Vrijeme je novac*. Osim metafore, preneseno značenje u poslovicama također postižemo alegorijom, ironijom i usporedbom, npr. *Gladnom sirčanica kao i pogača*.

Ironija i humor imaju značajnu ulogu u poslovicama, a simboliku najčešće možemo uočiti na primjerima životinja gdje je lisica prikazana lukavom, magarac tvrdoglavim, a pas vjernim.

Za slikovitost neke poslovice najčešće je zaslužna personifikacija u kojoj se ljudske misli, ponašanja ili osjećaji pridaju biljkama, životinjama ili nečemu neživom, apstraktnom. Primjerice, *Čuvaj se tihe vode i psa koji šuti*.

3. OD IZREKE DO SLIKE

3.1. Ideja

Oduvijek mi je igra riječima u hrvatskom pa i u ostalim jezicima bila zanimljiva, a nerijetko bi upravo to bila tema mojih ilustracija. Na prikazanoj ilustraciji ispod teksta (slika 2) nalazi se jedan od mojih starijih radova koji prikazuje tipku *Shift* kako sjedi na autobusnoj stanici i čeka svoj prijevoz kući. Glavnog lika okružuju mrak i kiša, a na njegovu licu možemo iščitati kako mu je dosta današnjeg dana. Kako bih ilustraciju povezala igrom riječi, na autobusnoj stanici postavljen je plakat s porukom koja glasi: *Are you tired of night shift?* Tako se uspostavlja direktna veza između tipke *Shift* i natpisa koji je u ovom slučaju dvosmislen.

Drugi primjer jednog takvog rada, koji također dobro prikazuje igru riječima, a ujedno ga možemo i bolje razumjeti od prethodnog primjera zbog jezika kojim se lakše poistovjetiti s njim, strip je prikazan na slici 3. Rad prikazuje dva *frenda*, a po njihovoj odjeći i stilu odijevanja možemo zaključiti da se radi o dečkima iz kvarta. Upravo zbog takvih likova odabran je i kvartovski žargon u kojemu jedan lik drugog pita jesu li večeras u njegovoj *gajbi*. U ovom slučaju *gajba* u žargonu označava mjesto stanovanja (stan, kuća). Obrat nastaje u drugom kadru u kojem vidimo oba lika kako umjesto u stanu, sjede doslovno u *gajbi* piva.

Polazeći upravo od ideje igre riječima, sugestijom mentora nastao je diplomski rad pod naslovom *Od izreke do slike*. Umjesto igre riječima odlučila sam ilustrirati hrvatske poslovice koje su same po sebi jako vizualnog karaktera.

„Poslovice su zapravo minijatura djela, misli koje se formuliraju na jednostavan i slikovit način“ (Mikić, 1992:8). Ovo je opis P. Mikića u knjizi *Kontrastivni rječnik poslovice*.

Slika 2: Tired of night Shift

Slika 3: Strip Gajba

3.2. Skice

Svakoj ilustraciji prethodi istraživanje čiji su sastavni dio skice. One su gotovo redovito jednostavniji prikazi s pomoću kojih određujemo kompoziciju, boju, svjetlo, karakter likova i druge elemente potrebne za konačnu izvedbu ilustracija, kao i mnogih drugih likovnih, odnosno vizualnih radova. Važan su dio procesa izrade ilustracija jer njihovim većim brojem, variranjem i razvojem dolazimo do zadovoljavajućeg rješenja. Pri tome najčešće vidimo kako prvo rješenje koje nam je palo na pamet nije nužno i najbolje. Prvobitne skice za ovaj rad poprilično su se razlikovale od završnih ilustracija. U njima je bila naglašena perspektiva, a dominirali su detalji koji su odvlačili pozornost od same poante ilustracija. Reducirajući ono suvišno na njima, odlučila sam da bi bilo bolje i jasnije ostaviti na ilustracijama samo glavne *aktere* i tako prikazati samu srž poslovice. Ilustracije sam međusobno povezala stilom crtanja, bojom i izvorom svjetla. Kod svih ilustracija pozadina je jednostavna. Ona služi kao nagovještaj prostora u kojima se nalaze glavni likovi te sugerira opću atmosferu. Većinu sam skica crtala digitalno, a one koje su rađene na papiru, skenirala sam i kasnije obrađivala u računalnom programu.

Na primjeru ispod, skica za poslovicu *U laži su kratke noge* prvo je prikazivala kratkonogog Pinokija kako iznenađeno gleda u svoj dugi drveni nos (slika 4). Zamisao je bila da svjetlo dolazi s desne strane iz uličnog fenjera, a da radnja bude smještena na prag ciglene kuće koja podsjeća na one iz Disneyevih crtića. Razvoj ideje doveo je do preinake u kojoj je lik Pinokija u potpunosti izbačen iz priče. No, držeći se i dalje personifikacije i metaforičnosti poslovice te nositelja radnje koji u ovoj poslovisci govori laži, učinila sam izmjenu, Pinokija sam zamijenila žirafom. Zbog njezina izduženog tijela, posebice karakterističnih dugih nogu, bilo je puno adekvatnije prikazati nju s neprirodno kratkim nogama te tako postići efektan i upečatljiv kontrast. Ono što sam odlučila zadržati iz prethodne skice drveni je nos koji je ujedno postao i izvor svjetla, čime je i posebno naglašen. Radi postizanja boljeg svjetlosnog efekta radnja je smještena u noći.

Slika 4: *Skica 1*

Slika 5: *Skica 2*

U laži su kratke noge, poslovice je koja se koristi u situacijama u kojima nečija laž biva vrlo brzo razotkrivena. Ona bi se mogla objasniti tako da zamislimo utrku u kojoj je istina prikazana kao čovjek s dugim nogama, a laž s kratkima. Laž, koja starta prva, uvijek vrlo brzo biva sustignuta dugonogom istinom koja razotkriva njezine namjere.

Slika 6: Finalna ilustracija *U laži su kratke noge*.

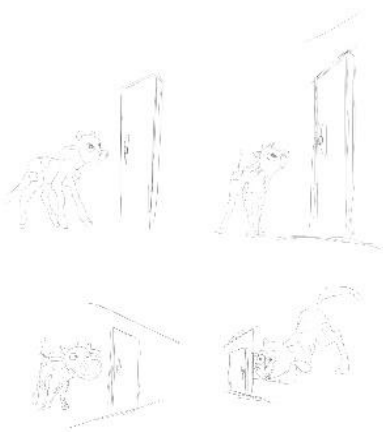
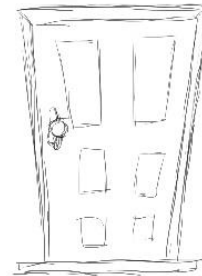
Sljedeći primjer koji pokazuje kako su se radovi mijenjali od skice do završnog dijela odnosi se na poslovicu *Blejati kao tele u šarena vrata*. U ovom radu bilo je posebno izazovno staviti tele u relaciju s vratima tako da ilustracija i njezina poanta budu jasne. Na prvim skicama tele je bilo prikazano s leđa i nije na najspretniji način odgovaralo samoj poslovice (slika 7). Zbog položaja tijela teleta, nije bila vidljiva mimika njegova lica koja je bitna za samu poruku poslovice. Na sljedećim skicama (slike 8 i 9) tijelo teleta okrenuto je prema gledatelju, što se pokazalo kao bolja varijanta, ali ono što nije bilo dobro postavljeno jest pozicija vrata prikazana u perspektivi. U sljedećim skicama vrata su okrenuta frontalno ne poštujući pravila perspektive, a na završnoj ilustraciji (slika 10) tele je postavljeno u stojeći položaj, s rukama stavljenim na bokove i prekriženim nogama.

Slika 7: *Skica 1*

Slika 8: *Skica 2*

Slika 9: *Skica 3*

Blejati kao tele u šarena vrata, poslovice je koja se koristi u situacijama u kojima je netko ostao zbunjen ili iznenađen. Kako poslovice dolazi iz njemačkog jezika, njezin doslovni prijevod značio bi gledati kao tele u štalska vrata. Legenda kaže da telad zna sama pronaći put s ispaše do štale, ali ako se ista vrata preboje ili promijene, tele ne može prepoznati više svoju štalu i ostaje zbunjeno.

Slika 10: Finalna ilustracija poslovice *Blejati kao tele u šarena vrata*.

3.3. Boja

Boja je jedan od najvažnijih čimbenika zaslužnih za atmosferu neke slike ili ilustracije. Na temelju osnovne podjele boja na tople i hladne, možemo unaprijed zaključiti kakav će ugođaj na ilustracijama prevladavati. U svojim radovima koristila sam šaroliku paleta boja, ovisno o svakoj pojedinoj ilustraciji i efektu koji sam željela postići. Nekim su radovima više odgovarali topliji tonovi, dok je kod nekih upravo izbor hladne palete zaslužan za stvaranje mističnog i tajanstvenog dojma.

U Ilustraciji za poslovicu *Svakom loncu poklopac* (slika 11) bojom sam željela naglasiti simboliku poslovice. Ilustracija prikazuje samo dva elementa, djelomično antropomorfizirani lonac i poklopac, nositelje poruke u poslovi. Premda se međusobno razlikuju u boji i samim time ne pripadaju jedno drugome, spajaju ih vidljivi tragovi korištenja, udaraca i hrđa. Kako bih dodatno naglasila nepripadnost dvaju elemenata, izabrala sam kontrastno postavljene tople i hladne boje. Crvenu boju lonca izabrala sam jer sam željela promatrača podsjetiti na stare lonce kakve često pronalazimo u bakinim kuhinjama. S obzirom na to da je lonac toplije boje, suprotno tome izabrala sam plavu boju poklopca da bi se dodatno istaknula njihova međusobna nesrodnost. Premda je poklopac hladnije boje, ipak sam željela da ilustracija odaje dojam topline. Upravo zato za pozadinu sam izabrala žuto-narančaste tonove boja.

U primjeru ilustracije za poslovicu *Tražiti iglu u plastu sijena* (slika 12) koristila sam toplu paletu boja. Kako je sijeno u prirodi žute boje, nije bilo previše mogućnosti eksperimentiranja s bojom. Na mjestima gdje je bilo potrebno naglasiti svjetlo, koristila sam različite intenzitete žute. Lik detektiva na ilustraciji također je obojen toplijim zemljanim tonovima. Razlog tome su mnogobrojni *detektivski* filmovi u kojima su likovi detektiva gotovo uvijek odjeveni u bež ili smeđe kapute. Kako se sijeno obično nalazi u stajama, za pozadinu sam izabrala crvenu boju koja me podsjetila na američke staje i tako sugerirala mjesto radnje. Koliko određena boja može promijeniti atmosferu neke ilustracije, prikazala sam na slici broj 12. Na ilustraciji poslovice *Tražiti iglu u plastu sjena* promijenila sam samo boju pozadine u plavu. Iako je promjenom boje postignut veći kontrast u odnosu na finalnu verziju ilustracije između glavnih elemenata i pozadine, atmosfera ilustracije je postala hladnija. Crvena boja, koja nam je prethodno sugerirala moguće mjesto radnje, sad nas više podsjeća na hladnu zimsku i maglovitu noć nego na staju.

Svakom loncu poklopac, poslovice je koja se u istoj formi može primjenjivati na nekoliko različitih situacija. Ilustrirajući je držala sam se interpretacije koja kaže da bilo tko, bez obzira na to koliko vrijedi, uvijek može pronaći svoj par.

Slika 11: *Svakom loncu poklopac*.

Tražiti iglu u plastu sijena, poslovice je koja na metaforički način opisuje situaciju u kojoj osoba postaje sitničava, namjerno ulazi u suviše detalje kako bi pronašla pogrešku, odnosno prigovor.

Slika 12: Finalna ilustracija poslovice *Tražiti iglu u plastu sijena*.

Slika 13: *Tražiti iglu u plastu sijena*. Inačica s plavom podlogom

3.4. Svjetlo

Osim boje, svjetlo je također važan element koji prenosi atmosferu ilustracija. Izvor svjetla, odnosno način na koji sam ga rabila, istovjetan je na većini od mojih dvanaest ilustracija. Gotovo uvijek dolazi iz predmeta ili lika koji je ključan za neku poslovicu. Tako je, primjerice, u poslovice *Ispeci pa reci* (slika 14) izvor svjetla tavica u kojoj se *peku slova*, odnosno riječi. Kuhar koji se možda čini kao nositelj cijele priče zapravo je u polusjeni i samim time postaje element koji upotpunjuje ilustraciju. On joj kompletira smisleni kontekst, ali sam ne otkriva njezino značenje. Sličan je primjer ilustracija poslovice *Pala mu je sjekira u med* (slika 15). I tu sam se vodila istim principima. Korištena je srodna paleta zemljanih tonova. Pozadina je jednostavna *flat* boja, a na ilustraciji je prikazano samo ono što poslovice zaista opisuje. Kao i u prethodnom primjeru, i u ovom sam se trudila izvor svjetla prikazati tako da svjetlo na ilustraciji dolazi iz dijela koji je temeljan za prenošenje poruke poslovice, a u ovom slučaju to je na mjesto kontakta sjekire i meda.

Ispici pa reci, poslovice je koja nas upozorava da treba dobro promisliti prije nego što riječi izgovorimo. Tek onda ih možemo nekome *servirati*, odnosno izreći. Baš kao i kod kuhanja. Jelo se poslužuje tek kad bude dobro pripremljeno.

Slika 14: *Ispici pa reci*.

Pala mu je sjekira u med, poslovice je koju koristimo u situacijama u kojima se nekome dogodi iznenadna sreća. Poslovice je dobila svoje preneseno značenje u prošlosti kada su drvosječe pri sječi drva slučajno nailazili na med koji su pčele sakupljale u dupljama.

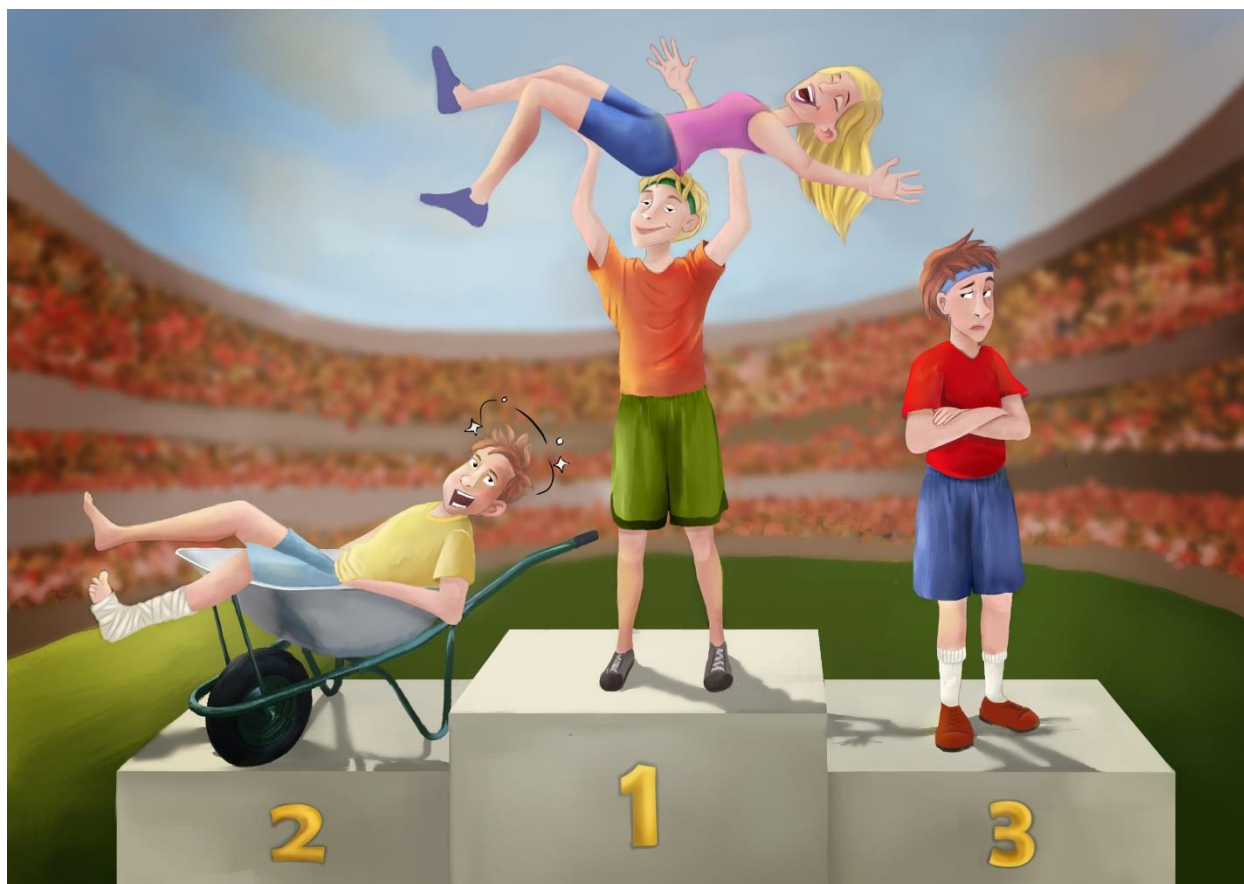
Slika 15: *Pala mu je sjekira u med*.

3.5. Gestikulacija

S obzirom na to da svaka pojedinačna poslovice ima svoj sadržaj i formu, čak i kada proistječu iz sličnih iskustava, na ilustracijama nije moguće jedan te isti motiv *provući* kroz svaku od njih. Na nekima su glavni likovi ljudskog oblika, dok se na drugima pojavljuju životinje ili razni predmeti. Ilustracije u sebi ne sadrže tekst, stoga je jedini način da se poruka u njoj prenese putem neverbalne komunikacije. Ilustracije osim ljudskih likova sadrže i antropomorfizirane životinje i predmete kod kojih sam se trudila izrazima njihovih lica, položajem i pokretima tijela unijeti ekspresije i podatke koji nadopunjuju ili uprizoruju radnju te dočaravaju atmosferu poslovice. Tako na primjer u poslovice *Pun mi je kufer svega* (slika 16) ženski lik koji se pojavljuje na ilustraciji svojim izrazom lica i položajem ruku, koje se hvataju za glavu, sugerira da nešto nije kako treba te se iz njezine reakcije mogu iščitati strah, iznenađenje i negodovanje.

Sljedeći je primjer ilustracija poslovice *Tko prvi, njegova djevojka* (slika 17). Na njoj sam prikazala četiri lika od kojih svaki svojim izrazom lica i položajem tijela prenosi određenu poruku. Prvi na tronu, odnosno pobjednik, ponosno pokazuje svoj trofej na samopouzdana, gotovo umišljeni način. Na drugom mjestu nalazi se lik u tačkama za kojeg očito utrka nije dobro završila, ali svojim izrazom lica pokazuje kako i nije previše zabrinut zbog gubitka prve nagrade. Na posljednjem mjestu nalazi se lik s desne strane. Njegove su ruke prekrížene i jasno daje do znanja da nije raspoložen za bilo kakvu komunikaciju. To potvrđuje i njegov zavidni, poluosuđujući pogled. Činjenicu da se neki osjećaj ili reakcija mogu izraziti i dočarati putem crteža smatram posebno bitnom. Tako, umjesto riječima izreći, možemo prikazati ono što mislimo i osjećamo.

Tko prvi, njegova djevojka, poslovice je koja nas podsjeća na činjenicu da će onaj tko se prije snađe, bolje proći, odnosno, tko prvi dođe do cilja, taj nosi nagradu.

Slika 17: *Tko prvi, njegova djevojka*.

3.6. Pozadina u ilustracijama

Kao što sam već spomenula, trudila sam se da na svim ilustracijama pozadina bude jednostavna kako ne bi odvlačila pažnju od njihove poante. Na nekim ilustracijama to ipak nije bilo moguće jer je poruka pojedinih poslovice zahtijevala drugačiji vizualni kontekst. Na primjeru ilustracije za poslovice *Batina je izašla iz raja* (slika 18) može se reći da je pozadina relativno jednostavna. Ona ne prikazuje ništa drugo osim oblaka i vrata koja simboliziraju raj, ali bez ta dva elementa, koji čine jasnom *pozornicu* radnje, ilustracija ne bi imala smisla. Radnja se u ovom slučaju svodi na prikaz *batine* koja veličinom, detaljima i nagibom sugerira udaljavanje od vrata raja, odnosno pozadine. Slično je i kod ilustracije poslovice *Kad mačka ode, miševi kolo vode* (slika 19). Razmišljajući o ovoj ilustraciji odmah sam znala da želim radnju smjestiti u šumu. Pozadina je podijeljena horizontalno na dva dijela. Donji dio prikazuje jednostavan pod, odnosno tlo na kojem miševi plešu, a gornji dio prikazuje debla koja nagovještavaju da se radnja odvija u šumi. Pozadina na jednostavan način prikazuje mjesto zbivanja, a da pritom ne odvlači pozornost s prikaza osnovne radnje. Mačka, koja je uz miševe noseći *akter* radnje, prikazana je sa stražnje strane, u odlasku, utapanjem u pozadinu.

Batina je izašla iz raja, poslovice je koja govori o tome kako bez batine nema ni dobrog odgoja, no njezino značenje može se primjenjivati i puno šire. Raj redovito predstavlja simbol za nešto dobro i lijepo, a batina koja dolazi odande time dobiva opravdanje čak i kada su njezini udarci bolni.

Slika 18: *Batina je izašla iz raja.*

Kada mačka ode, miševi kolo vode, poslovice je koja govori o tome kako podređeni često iskorištavaju situaciju kad njihova nadređenog nema u blizini. Miševi, bojažljivi po svojoj prirodi, izlaze iz rupe, ako vide da za njih nema opasnosti u blizini, u ovom slučaju mačke.

Slika 19: *Kad mačka ode, miševi kolo vode.*

3.7. Kompozicija

Kompozicija je također bitan dio neke ilustracije, a kakva će ona biti ovisi upravo o razmještaju, odnosno rasporedu oblika koje prikazujemo na nekoj plohi. U svojim ilustracijama trudila sam se da glavni nositelji poruke poslovice uvijek budu u prvom planu, naglašeni i jasno vidljivi, pa se ovisno o njima kompozicija sama po sebi razvijala logično i gotovo spontano.

Na ilustraciji koja opisuje poslovicu *Ubiti dvije muhe jednim udarcem* (slika 20) odlučila sam u prvi plan staviti muhe koje se spremaju u bijeg. Bakica koja se nalazi u pozadini vrebajući muhe, kao i u prirodi, i na ilustraciji je veća od njih. Tako se na ilustraciji postigao kontrast u kompoziciji, a da se pri tome nije narušila jednaka važnost između elemenata prikazanih na ilustraciji. Kako bi kompozicija bila u ravnoteži, dodala sam s lijeve strane krpu i poklopac.

Na sljedećem primjeru ilustracije poslovice *Vrijeme je novac* (slika 21) prikazana je gotovo simetrična kompozicija. Prikazom elemenata unutar pješčanog sata željela sam postići dinamiku na ilustraciji. Odlučila sam ju prikazati tako da su satovi koji cure s gornje strane ilustracije veći te se savijaju pod vlastitom težinom, a potom se pretvaraju u sitne kovanice koje se nalaze na donjem dijelu ilustracije. Kako bi se još više istaknuli elementi u pješčanom satu, koristila sam se i kolorističkom kompozicijom prikazujući rubove sata u plavim bojama, a suprotno tome, kovanice nijansama žutih.

Ubiti dvije muhe jednim udarcem, poslovice je koja se koristi u situacijama u kojima se želi reći kako su u isti mah, jednim potezom napravljena dva posla.

Slika 20: Ubiti dvije muhe jednim udarcem.

Vrijeme je novac, poslovice je koja nas upozorava na činjenicu koliko je naše vrijeme zaista vrijedno. Novac, premda je potrošen, uvijek može ponovo biti vraćen, dok za izgubljeno vrijeme nema povratka.

Slika 21: Vrijeme je novac.

4. ZAKLJUČAK

Iako sam u početku zamišljala svoj diplomski rad kao niz ilustracija na temu žargonizma i igre riječima, mogu reći da mi je danas drago što je njegova tema preusmjerena na poslovice. Proučavajući njih i njihovo vrijeme nastanka, došla sam do zaključka kako one zaista jesu vrijedna riznica i ostavština naših predaka. Premda ih je većina danas napuštena jer ih nema smisla upotrebljavati u našem vremenu, zaista različitom od onoga u kojemu su nastajale, postoji još nemali broj onih koje se gotovo svakodnevno koriste u govoru, čak i nesvjesno.

Teško je reći gdje i kada je nastala pojedina poslovice te s kojega je jezika prevedena, odnosno preuzeta. Činjenica je i da postoje poslovice istog smisla s više ekvivalenata u raznim jezicima. Za to su dobar primjer engleska poslovice *Two birds with one stone* i naša *Dvije muhe jednim udarcem*. No, bitno je reći da sve poslovice sadrže davno akumulirano iskustvo s kojim se mogu poistovjetiti pojedinačna, osobna iskustva neovisno o vremenu koje ih razdvaja od njihova nastanka. Riječ je o njihovoj trajnoj aktualnosti koja se prenosi s generacije na generaciju. One su poučno nasljeđe predaka i zapravo nije važno u kojoj su kulturi, narodu i vremenu „rođene“. Važna je njihova poruka i poduka.

Ilustracije koje su nastale na temu poslovice radila sam tako da se na jednostavan i direktan način može prenijeti određena poruka koju neka poslovice u sebi nosi. Od nekih poslovice koje sam željela ilustrirati morala sam odustati jer ih je bilo teško pretvoriti u vizualni oblik, a da pri tome poruka bude jasna. Za većinu sam ilustracija odmah imala slike u glavi kako želim da izgledaju, a za neke sam trebala razvijati skice i vidjeti koja će na kraju najbolje opisivati određenu poslovice. Ono što me posebno zabavljalo pri izradi radova igra je svjetla i njegova utjecaja na atmosferu ilustracija. Premda za raspoznavanje poslovice u ilustracijama nisu nužne teksture, mislim da su u mojim radovima mogle biti bolje napravljene. One su svakako dio koji bih željela nastaviti razvijati jer smatram da pomoću njih, uz svjetlo, ilustracije izgledaju još uvjerljivije i realnije.

Iako moje ilustracije možda neće obići svijet, nadam se da će doći u ruke svima onima koji i dalje tradiciju smatraju vrijednom njegovanja te da će podsjetiti i one najmlađe kako na zabavan i slikovit način mogu, ako ne izbjeći, onda barem nešto naučiti na tuđim pogreškama.

5. LITERATURA

1. Čubelić, Tvrтко. (1957), *Narodne poslovice i zagonetke*, Zagreb
2. Kekez, Josip. (1996), *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*, Zagreb
3. Mieder, Wolfgang. (1979), *Deutsche Sprichwörtlichen Redensarten*, Stuttgart
4. Seiler, Friedrich. (1918), *Das deutsche Sprichwört*, München
5. Mikić, Pavao i Škara, Danica. (1992), *Kontrastivni rječnik poslovice*, Zagreb
6. <https://hrcak.srce.hr/file/194272>, pristupljeno 13.09.2022.
7. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49662>, pristupljeno 02.09.2022.
8. <https://www.bbc.com/worklife/article/20161117-we-need-proverbs-because-they-reflect-who-we-are>, pristupljeno 05.09.2022.

6. SLIKOVNI MATERIJAL

- Slika 1 : *Jaques' Illustrated Proverbs, c.1870.*
- Slika 2 : *Are you tired of the night Shift, autorski rad*
- Slika 3 : *Strip Gajba, autorski rad*
- Slika 4 : *Skica 1, autorski rad*
- Slika 5 : *Skica 2, autorski rad*
- Slika 6 : *U laži su kratke noge, autorski rad*
- Slika 7 : *Skica 1, autorski rad*
- Slika 8 : *Skica 2, autorski rad*
- Slika 9 : *Skica 3, autorski rad*
- Slika 10 : *Blejati kao tele u šarena vrata, autorski rad*
- Slika 11 : *Svakom loncu poklopac, autorski rad*
- Slika 12 : *Finalna verzija poslovice Tražiti iglu u plastu sijena, autorski rad*
- Slika 13 : *Tražiti iglu u plastu sijena, inačica s plavom podlogom, autorski rad*
- Slika 14 : *Ispeci pa reci, autorski rad*
- Slika 15 : *Pala mu je sjekira u med, autorski rad*
- Slika 16 : *Pun mi je kufer svega, autorski rad*
- Slika 17 : *Tko prvi, njegova djevojka, autorski rad*
- Slika 18 : *Batina je izašla iz raja, autorski rad*
- Slika 19 : *Kad mačka ode, miševi kolo vode, autorski rad*
- Slika 20 : *Ubiti dvije muhe jednim udarcem, autorski rad*
- Slika 21 : *Vrijeme je novac, autorski rad*